

Din Sosyolojisi Araştırmaları

E-ISSN: 2791-8998

Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 9, Yıl/Year: 2025 (Ekim/October)

Küresel Spor Etkinliklerinde Din ve Ulusal Kimlik: 2024 Paris Olimpiyatları Örneęi

Religion and National Identity in Global Sporting Events: The Case of the 2024 Paris Olympics

Büşra Elçiçeęi

Dr. Öğr. Üyesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, busraelcicegi@gmail.com,

Orcid: 0000-0002-1346-8185

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliř Tarihi/Date Received: 21/10/2024

Kabul Tarihi/Date Accepted: 09/08/2025

Yayın Tarihi/Date Published: 30/10/2025

Atıf / Citation: Elçiçeęi, Büşra. “Küresel Spor Etkinliklerinde Din ve Ulusal Kimlik: 2024 Paris Olimpiyatları Örneęi”. *Din Sosyolojisi Araştırmaları* 5/9 (Ekim/October 2025) 1-38.

İntihal: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Öz

Olimpiyat oyunlarının dini, siyasi, politik, kültürel, sosyal, ekonomik ve tarihsel arka planı bulunmaktadır. Olimpiyatlarda Girit-Miken Çağı'nda dinsel festivaller kapsamında ritüel karakterli sportif yarışmaları gerçekleştirilmiştir. Hristiyanlığın hızlı bir şekilde yayıldığı dönemde Olimpiya putperestlik merkezi olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle olimpiyat oyunları kaldırıldıktan 1500 yıl sonra barışı sürdürme ve özgürlük çabaları sonucu yeniden düzenlemeye başlanmıştır. Bu çalışmada 2024 Paris Olimpiyatlarına katılan ülkelerin bayraklarında yer alan dini unsurlar incelenmiştir. Araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır. Çalışma verileri doküman incelemesi ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Bu kapsamda Hristiyanlık için haç; Yahudilik için Siyonizm; İslamiyet için hilal unsurları ele alınmıştır. Ayrıca hilal ve yıldızların hangi ülkeler için ne anlama geldiği, tarihsel bağları ile birlikte bayraklarda kullanılan renklerin anlamları da araştırılmıştır. Sonuç olarak kutsal dinlere mensup ülkeler bağımsızlık sembolleri olan bayraklarında dini figürlere yer vermişlerdir.

Anahtar Kelimeler: 2024 Paris olimpiyatları, ülkeler, bayraklar, sembol, dini motifler

Abstract

The Olympic Games have a religious, political, cultural, social, economic, and historical background. During the Minoan and Mycenaean periods, ritualistic sports competitions were held as part of religious festivals in the Olympics. During the period when Christianity was rapidly spreading, Olympia was regarded as a center of paganism. As a result, 1,500 years after the Olympic Games were abolished, they began to be re-established in the name of maintaining peace and freedom. This study examines the religious symbols found on the flags of the countries participating in the 2024 Paris Olympics. Additionally, the meanings of the Crescent and Stars for various countries, along with the historical connections and the significance of the colors used in the flags, are also explored. The data for the study were obtained through document analysis. The collected data were subjected to descriptive analysis. In this context, the Cross for Christianity, Zionism for Judaism, and the Crescent for Islam are discussed. As a result, countries belonging to sacred religions have included religious figures in their flags, which serve as symbols of independence.

Keywords: 2024 Paris Olympics, Countries, Flags, Symbol, Religious Symbols.

Giriş

Dinler Tarihine Genel Bakış

Dünya üzerinde Yahudilik, Hristiyanlık, İslamiyet olmak üzere üç kutsal din bulunmaktadır. Kutsal dinlerin ortak özellikleri; bir peygambere sahip olmaları, vahiy gelmesi, kutsal kitaplarının vahiy yoluyla oluşmasıdır. Ancak Tevrat ve İncil'in orijinaleri kaybolduğu için insan eliyle kaleme alınmıştır. Bu nedenle Hristiyanlık'ta dört büyük İncil vardır. Bunlar; Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'dır.

Üç büyük din dışında; 4. din Hinduizm, 5. din Budizm, 6. din Sikhizm, 7. din Jainizm, 8. din Bahaî inancı, 9. din ise Şintoizm'dir. Bunlar dışında Şamanizm, Taoizm gibi dinler bulunmaktadır. Dine inanmayan ateistler ile ateşe tapan Zerdüştiler de bulunmaktadır.

Hinduizm, Güney Asya'da ortaya çıkmış olup günümüzde Hindistan ve Nepal'de inananları vardır. Temel öğretisi; dharma, karma, samsara, mokşa, atman ve brahmandır. Budizm

ise M.Ö. 6. yüzyılda Hindistan'da ortaya çıkmış olup kurucusu Siddhartha Gautama'dır. Sonraları Buda olarak anılmıştır. Dukkha, Samudaya, Nirodha ve Magga olmak üzere dört yüce gerçeği bulunur. Sekiz katlı yolu ise; doğru görüş, doğru niyet, doğru konuşma, doğru eylem, doğru geçim, doğru çaba, doğru düşünce ve doğru konsantrasyondur. Budizm, bir öğreti temeline dayanmaktadır.

Şintoizm ise Japonya'da ortaya çıkmıştır. Temel öğretileri; kami, doğa ve atalar günü, ritüeller ve tapınaklar, arınma ve temizlik, yokluk ve doğa dinidir. Taoizm, M.Ö. 4. yüzyılda Çin'de ortaya çıkmış olup kurucusu Lao'dur. Temel öğretileri; Tao (yol), Wu Wei (doğal eylemsizlik), yin ve yang, doğallık ve basitlik, özsel yaşamdır.

Olimpiyat Tarihine Genel Bakış

Olympia'nın kurulduğu Alpheios Vadisi'nde Ana Tanrıça Gaia'ya adanan bereket kültü kutlamaları yapılıyordu (Wacker, 2004). Olympia, Girit-Miken Çağı'nda dinsel festivaller kapsamında ritüel karakterli sportif yarışmaların gerçekleştirildiği kutsal bir yerdir (Bohus, 1986). Yaşamları boyunca en az bir kez Olympia'da düzenlenen büyük festivale katılım sağlamak çoğu Helen'in hedefi olmuştur. Dinsel ritüellerin yarışlarla ilişkilendirilmesi yalnızca olimpiyat oyunları için değil, aynı zamanda Pythia, Nemea ve Isthmia gibi diğer kutsal oyunlar için de karakteristiktir (Bengtson, 1983).

Antik olimpiyat oyunlarında sporcu veya izleyici olabilmek birtakım sosyal, kültürel ve hukuki kriterlerle sınırlandırılmıştı. Oyunlara katılabilmek için ilk ve öncelikli şartlar; onursuz, dinsiz ve katil olmamak, evli çiftten doğmuş olmak, Yunanlı, hür ve erkek olmaktı (Yıldıran, 2014). Olimpiyat oyunlarına katılabilmek için çoğu dinde yasak olan zina olmadan evli bir anne-babadan doğmak, katil olmamak, dinsiz olmamak koşulu aranması, oyunlardaki dini unsurları göstermektedir.

Dinsel festivallerin en önemli parçası olarak tanrılara sunulan bir adak mahiyetinde olan yarışmalarda zaferin tanrının bir hediyesi olduğu tasavvuru hâkimdir. Bu durum, kazanan sporcuların neredeyse tanrı tarafından seçilmiş kutsal bireyler olarak kabul görmesini sağlamıştır. Hristiyanlık dini oyunlara karşı başlangıcından itibaren tavizsiz bir tutum sergilemiştir. Kült kökenleri sebebiyle putperest ayinler olarak kabul edilmiştir. Kilise, Roma'nın resmî devlet dini konumunu elde ettiği 380 yılında oyunların yasaklanmasına yönelik girişimlerde bulunmuştur (Bohus, 1986).

İmparator I. Theodosius'un yayınladığı bir fermanla pagan kült uygulamaları, yani olimpiyatlar yasaklanmıştır. Olimpiyatın 393 yılından sonra yapılmadığı kabul gören bir inanıştır. Fakat Wacker (2004), özellikle ücra köşelerde pagan uygulamalarının ve yarışmaların önlenebilmesinin zor olduğu, başkent Konstantinopolis'ten oldukça uzak bir eyaletin uç noktasında bulunan Olympia'da oyunların 5. yüzyıl içlerine kadar düzenlenmiş ve giderek azalan ilgi nedeniyle de sahneden çekilmiş olma ihtimalinin yüksek olduğunu belirtmiştir (Bohus, 1986).

Sembol Kavramsal Çerçeve

Sembol, kendisinden farklı bir realiteye dikkat çeken, bir şeyin yerine geçen ya da onu tasvir eden bir fil, nesne veya insanlar tarafından yapılmış herhangi bir işarettir (Kimpel, 1962; Hinnells, 1962). Diğer bir tanıma göre sembol, insan zihninde görünemeyen bazı şeyleri, onunla ilişkisi ölçüsünde görülebilir bir şekilde tasvir eden şeylerdir (Benton, 1965).

Semboller, toplumların ortak heyecanlarını, bilgi ve duygularını yansıttıkları için toplumsal duyarlılık ve birlikteliğin sağlanmasına katkı sağlayabilirler (Schimmel, 1954). Dini semboller ise dinî aksiyonlar ve duygularla ilgilidir (Underhill, 1937). İnsanlar, dini sembollerini dinî gelenek ve zengin fantezi dünyalarından çıkarak ibadet amacıyla kullanırlar (Underhill, 1937). Dinde sembol, dokunulabilir, insani ve günlük şeylerin ötesine işaret etmektedir (Hinnells, 1962).

Dini semboller, genellikle kompleks gerçekleri dolaylı şekilde anlatarak kesin olarak tanımlanmasını sağlar. Bu semboller, insanların bazı olayları bir kalıp içerisine yerleştirmelerine ve onu gördüklerinde o olayı anımsamalarını sağlar (Wieman, 1959). Hristiyanlığın en önemli ve kutsal sembollerinden biri olan haç, Hz. İsa'nın çektiği acıları sembolize eder. Vaftiz sembolü de onun bir uzantısı olarak değerlendirilmektedir (Schimmel, 1954).

Sembol, kutsal bir hakikati ifade etmesi açısından kutsal olanın iki yönünü, yani korku ve heybeti uyandıran celâli ile hayranlık ve zevk bahşeden cemâlini de barındırır (Schimmel, 1954).

Davud Yıldızı, Davud Mührü veya Davud Kalkanı şeklinde adlandırılan altı köşeli yıldız, iki eşkenar üçgenin eşit noktalarından birbirini çapraz olarak kesmesiyle meydana gelmiştir. Ancak Ahd-i Atık'te ve Talmud'da bu adlandırmaların hiçbiri geçmemektedir (Bridger, 1976; Hinnells, 1962; Guttman, 1987; Liungman, 1991).

Tarihi eski çağlara kadar uzanan bu sembol (Davud Yıldızı), önceleri farklı toplumlarda beş köşeli yıldızla birlikte süs ve büyü işareti olarak kullanılmıştır (Bridger, 1976; Judaica, 1982). Ancak altı köşeli yıldız, beş köşeli yıldızdan daha önce ortaya çıkmıştır. Tarihi kanıtlar, altı köşeli yıldızın beş köşeli yıldızdan en az 3000 yıl önce bilindiğini belirtmektedir (Liungman, 1991).

Altı köşeli yıldız, Bronz Çağı'ndan çok daha önce süs ve büyü işareti olarak kullanılmıştır. Yahudiler tarafından zaman zaman lamba ve mühür gibi Yahudi el işi eşyalar üzerinde herhangi bir özel anlam taşımadan da kullanılmıştır. Altı köşeli yıldız, özellikle Orta Çağ'da X. ve XI. yüzyıllarda süs amacıyla Hristiyan ve Müslüman memleketlerinde de kullanılmıştır.

İkinci Mabad döneminde altı köşeli yıldız, Süleyman Mührü olarak bilinen beş köşeli yıldızla birlikte Yahudi ve Yahudi olmayanlar tarafından sıklıkla kullanılmıştır. XIII. yüzyıldan sonra altı köşeli yıldız, Almanya ve İspanya'da İbrani Kitab-ı Mukaddes el yazmalarında görülmüştür. Altı köşeli yıldızın Yahudiler tarafından Davud Yıldızı adıyla kullanıldığına dair en eski kaynak ise Nahmanides'in erkek torunu tarafından XIV. yüzyılın ilk yarısında yazılan "Sefer ha-Gevul" adlı eseridir (Çam, 1993; Judaica, 1982).

Davud Yıldızı, Siyonist hareket tarafından da kullanılmıştır. Theodor Herzl (M.S. 1860-1904)'ın çıkardığı "Die Welt" (The World) adlı Siyonist dergide altı köşeli yıldız kullanması, Siyonistlerin onu Siyonistliğin bir sembolü olarak benimsemelerini sağlamıştır. 1897'de Basel şehrinde gerçekleştirilen ilk Siyonist kongrede Siyonist hareketin sembolü olarak resmen kabul edilmiştir.

Davud Yıldızı, Yahudiler için yeni umutların, yeni bir geleceğin, Filistin'de Yahudi Devleti'ni kurma çabalarının sembolü olmuştur. 1930 ve 1940'larda Naziler, kendi kontrolleri altında bulunan topraklardaki tüm Yahudileri "Yahudi" sözü ve Davud Yıldızı bulunan bir utanç nişanesi kabul ettikleri sarı bir elbise giymeye zorlamışlardır. Bu uygulama, Davud Yıldızı'na kahramanlık ve şehitlik anlamı kazandırmıştır. Menorah, Yahudilik için çok daha eski bir sembol olmasına rağmen, 1948 yılında kurulan İsrail'in Davud Yıldızı'nı millî bayrakları üzerinde kullanması, altı köşeli yıldız Yahudi hayatında oldukça yaygın kullanarak Yahudilikle özdeşleştirmiştir (Bridger, 1976; Çam, 1993; Guttman, 1987; Judaica, 1982; Liungman, 1991).

Sembolik dil, İslam düşüncesinde "remz" kavramıyla ifade edilir. Sembol; işaret, işaret etme, işaret suretiyle bir şey anlatma, imalı anlatım, nişan anlamına gelmektedir (Durmuş, 2007). Sembolik dilin teolojik dilde önemi yadsınamaz. Remz kavramı, Kur'an-ı Kerim'de yalnızca Âl-i İmrân Suresi'nde "Rabbim, o hâlde bana (oğlum olacağına dair) bir alâmet ver!" dedi. Allah buyurdu ki: "Senin alâmetin, üç gün insanlarla işaretle konuşmandır." (3/41) şeklinde geçer.

Dinî semboller, içerik olarak inanç bakımından evrensel bir görev üstlenirler. Bu nedenle tüm dünyada semboller insanlar tarafından algılanır. Bu durum, bir dinin yayılmasını kolaylaştırır. Semboller, dil kapsamında bazen üstlendikleri görev bakımından evrenseldir. Yeryüzünde yaşayan her insan için bazı semboller bu görevi görür. Örneğin; dinî olarak her dinin ibadethanesi, ibadeti,

dinî ifadeleri ve kutsalları gibi kültürel olarak da bayrak, güvercin, zeytin dalı vb. semboller bu kapsamda düşünülebilir (Polat, 2022).

Pew Araştırma Merkezi, 196 ülkenin bayraklarını analiz ederek üçte birinin dinî sembolleri barındırdığını tespit etmiştir. 196 ülke bayrağından 64'ü dinî sembol içermektedir. Pew, Türkiye bayrağını da bu gruba dâhil etmiştir. Bayrakların %48'i Hristiyan, %33'ü ise İslami semboller içermektedir.

Araştırmanın Problemi

Bu araştırmada 2024 Paris Olimpiyatları'na katılmış ülkelerin bayraklarında bulunan dini semboller incelenmiştir. Araştırmanın sorusu “2024 Paris Olimpiyatları'na katılan ülkelerin bayraklarında bulunan dinî semboller nelerdir?” olarak belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri şu şekildedir:

1. 2024 Paris Olimpiyatları'na katılan ülkelerin bayraklarında bulunan Hristiyanlık sembolleri nelerdir?
2. 2024 Paris Olimpiyatları'na katılan ülkelerin bayraklarında bulunan İslami semboller nelerdir?
3. 2024 Paris Olimpiyatları'na katılan ülkelerin bayraklarında bulunan Yahudi, Hindu, Budist semboller nelerdir?
4. 2024 Paris Olimpiyatları'na katılan ülkelerin bayraklarında bulunan diğer dinlere ait semboller nelerdir?
5. 2024 Paris Olimpiyatları'na katılan hangi ülkelerin bayraklarında güneş sembolü bulunmaktadır?
6. 2024 Paris Olimpiyatları'na katılan hangi ülkelerin bayraklarında ay/hilal/yıldız sembolü bulunmaktadır?

1. Yöntem

Bu çalışmada doküman incelemesi yapılarak Türkiye'de din sosyolojisi alanında YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan 1992 yılı sonrası yapılan lisansüstü araştırmalarda kullanılan araştırma ölçeklerine odaklanılmıştır. Bu araştırmalarda kullanılan ölçeklere ve/veya uygulanan anketlere ait güvenilirlik ve geçerlilik bilgilerinin oranları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada belirli durumları yorumsamacı yaklaşımla araştırmaya izin veren nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın verileri doküman incelemesi tekniği ile elde edilmiştir. Doküman

incelemesi tekniği, verilerin elde edilmesinde her türü yazılı belgelerden faydalanmayı gerektirir. Ayrıca bu veri toplama tekniği, örneklem büyüklüğü, nitelik, düşük maliyet, uzun süreli analiz, tepkiselliğin olmaması, özgünlük ve bireysellik açısından avantajlara sahiptir. Doküman incelemesi; 1. dokümanlara ulaşma, 2. ulaşılan dokümanların orijinalliğin kontrol edilmesi, 3. dokümanların anlaşılması, 4. verilerin analiz edilmesi, 5. analize konu olan veriden örneklem seçme, 6. kategorilerin geliştirilmesi, 7. analiz biriminin saptanması, 8. sayısallaştırma ve verinin kullanılması aşamalarından oluşmaktadır (Chritensen, Johnson ve Turner, 2015; Robson, 2015). Çalışma kapsamında öncelikle ilgili kaynaklara (ülkelerin resmî sitelerindeki bayraklar, tez, makale) erişim sağlanmıştır. Elde edilen kaynakların orijinalliği verilerde yer alan amblem, logo, resmî sayfa (gov. uzantılı olma) vb. aracılığıyla teyit edilmiştir. Üçüncü aşamada veriler incelenmiş, verilerdeki renk ve motifler anlaşılmaya çalışılmıştır. Dördüncü aşamada veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Beşinci aşamada 206 ülke arasından bayraklarında dini motifler bulunan ülkelere örneklem seçilmiştir. 6. Aşamada ülkelerin bayraklarında yer alan dini motifler kategorileştirilmiştir. Son süreçte analiz birimi saptanarak sınıflandırmalar yapılmış, elde edilen veriler sayısallaştırılmıştır.

1.1. Çalışma Grubu

Çalışmada 2024 Paris Olimpiyatlarına katılan ülkelerin bayrakları incelenmiştir. Literatür ve yöntem kısmında ise alan yazındaki tez, makale, kitaplar incelenmiştir. Paris Olimpiyatları'na katılım gösteren 206 ülke arasından bayrağında dini semboller yer alan ülkeler araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

1.2. Veri Analizi

Medya ve internet aracılığıyla 2024 Paris Olimpiyatlarına katılan 206 ülkenin bayraklarına ilişkin veriler araştırma konusuna uygun başlıklar halinde betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir (Patton, 2002). Betimsel analiz tekniğinde çalışma öncesinde araştırmacı tarafından oluşturulan çerçeve doğrultusunda elde edilen bulgular sistematik bir şekilde betimlenir ve yorumlanır. Bu analiz yönteminin amacı, ulaşılan verileri yorumlayarak sistemli bir şekilde okuyucuya sunmaktır. Betimsel analiz; çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Elde edilen veriler betimsel analiz süreci çerçevesinde analiz edilmiştir.

2. Bulgular ve Tartışma

Bayraklar, ulus-devletlerin en temel “söylem araçları” arasında yer alır; içerdiği renk ve motiflerle hem kolektif kimliği hem de siyasî meşruiyeti temsil eder (Polat, 2022). Bununla birlikte, bayraklardaki dinî sembollerin neden tercih edildiği ve bu tercihin niçin Paris 2024 gibi küresel bir spor etkinliğinde nasıl bir anlam kazandığı hâlâ yeterince sorgulanmamıştır.

Polat’ın (2022) çalışması, ulusal bayraklarda Hristiyanlık ve İslami motiflerin coğrafi dağılımını ortaya koyarken, sembollerin kurumsal işlevlerine ve tarihsel meşruiyet üretimine dair yorumlara yer vermemiştir. Wieman (1959) ve Underhill (1937) dinî sembollerin kültürel hafıza ve ibadet pratiğindeki işlevini kuramsal olarak açıklamışlarsa da, bu yaklaşımlar modern ulus-devlet bayrakları bağlamında uygulamalı olarak test edilmemiştir. Ayrıca, daha önceki bayrak incelemeleri ulusal tarih veya sanat tarihi perspektifine odaklanmış; spor organizasyonları gibi çağdaş kamusal sahnelerdeki temsillerin din sosyolojisi açısından önemini göz ardı etmiştir.

Bu çalışma, 2024 Paris Olimpiyatları’na katılan 206 ülkenin resmî bayraklarında yer alan dinî motifleri kapsamlı inceleyen ilk araştırmadır. Paris 2024, tarihsel olarak dünya ülkelerinin bayraklarını eşzamanlı ve yüksek görünürlükle sergilediği; ulusal kimliklerin küresel bir sahnede sembolik olarak yeniden tarif edildiği bir platform sunmaktadır. Dolayısıyla, “neden bu dönemde ve bu kapsamda bayrakları inceliyoruz?” sorusunun yanıtı açıktır: Paris Olimpiyatları, uluslar arası medya ve halk katılımıyla bayrak sembollerinin kolektif anlam üretimini en görünür hâle getirdiği bir olgudur.

Önceki araştırmalar genel hatlarıyla sembol dağılımı (Polat, 2022) ve tarihsel köken (Kimpel, 1962; Benton, 1965) üzerinde yoğunlaşırken; bu çalışma, özellikle sosyal işlev (Underhill, 1937) ve politik söylem boyutlarını (Mead, 1934) bir arada ele alacak şekilde tasarlanmıştır. Böylece, Paris 2024 özelinde bayrak sembollerinin hem iç siyasette meşruiyet hem de uluslararası alanda tanınır hale gelme süreçlerine nasıl hizmet ettiğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu bölümde, bayraklardaki ana dinî sembollerin kaynak metinlerden aktarılan anlamları doğrultusunda yorumları yapılacak, sayısal dağılım yerine her bir motifi anlamlandıran birincil kaynaklara atıflar eşliğinde dini işlevleri açıklanacaktır.

2.1. Haç (✝)

Haç, Hristiyanlığın en eski ve temel sembolüdür; Hz. İsa’nın çarmıha gerilişi ve dirilişine gönderme yaparak inananlarda kurtuluş umudunu pekiştirir (Schimmel, 1954). Bayraklarda Haç’ın konumu -kantonda veya ortada- kilise-devlet birleşimini ve toplumsal teslis (Teslis öğretisi)

algısını güçlendirir (Underhill, 1937). Haçlı imparatorluk mirasını simgeleyen kent bayraklarından farklı olarak, modern ulus-devlet bayraklarında kullanımında genellikle evrensel Hristiyan değerler vurgulanır.

2.2. Hilal ve Yıldız (☾)

Hilal, İslam'ın antik astronomik takviminden gelen bir semboldür; yeni ayın görülmesiyle Ramazan'ın başlangıcı belirlenir, bu da toplumsal oruç ve ibadet takvimini sembolize eder (Durmuş, 2007). Yıldız ise genellikle Allah'ın birliği veya peygamberin nurunu temsil eder. Bayraklarda hilal ve yıldız birlikte, hem imanî rehberlik hem de siyasi egemenlik mesajı taşır (Underhill, 1937).

2.3. Davud Yıldızı (✡)

Altı köşeli yıldız, Yahudi geleneğinde “Süleyman Mührü” olarak da anılır ve ilk defa bronz çağından kalma arkeolojik buluntularda görülür (Liungman, 1991). Davud Yıldızı adıyla tanınması ise XIV. yüzyıl Nahmanides kaynağına dayanır (Çam, 1993). Bu sembol, Yahudi halkının seçilmiş ulus ve kutsal antlaşma iddiasını vurgular (Bridger, 1976).

2.4. Çakra ve Aslan (☸ / 🦁)

Hindistan bayrağındaki 24 spoklu çakra, Ashoka Kanunu'nda adalet, ahimsa ve samsara döngüsünü simgeler (Jainman, 1991). Bhutan'daki ejderha ise vajra (yıldırım) güç ve Budist öğretilerin monarşiyle bütünleşmesini gösterir (Benton, 1965).

Birleşmiş Milletler (BM) kayıtlarına göre dünya üzerinde 206 ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler BM'ye üyelik durumlarına göre 193 ülke BM üye, 2 ülke BM gözlemci devleti ve diğer 11 ülke olarak 3 kategoriye ayrılmaktadır. BM listesinde tanımlanan tüm ülkeler 2024 Paris Olimpiyatları'na katılmıştır. Bu bölümde 2024 Paris Olimpiyatları'na katılan 206 ülke içinden bayrağında dinsel figürler yer alan ülkeler ele alınmıştır. İlk olarak bayrağında Hristiyanlık sembolü bulunan ülkeler aşağıda sunulmuştur.

2.5. Bayrağında Haç, Papa/Hristiyanlık Tacı Olan Ülkeler

Avrupa, Asya, Pasifik ve Amerika ülkelerinin bayraklarında Hristiyanlığı çağrıştıran sembol bulunan ülkeler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: 2024 Paris Olimpiyatları'nda Bayrağında Hristiyanlık Sembolü Bulunan Ülkeler

No	Ülke Adı	Kıta	Bayrağındaki	Anlamı	Resmi
----	----------	------	--------------	--------	-------

			Sembol		Dini
1	Andorra	Avrupa	Mavi-Sarı-Kırmızı ortada şekil ve inek var	Solda mavi rengini Fransa Bayrağı'ndan, ortada sarı rengini İspanya Bayrağı'ndan ve sağda kırmızı her iki ülke bayraklarından almıştır. İncil'de inek refahı temsil etmekte. Bayrağın altında birlikten kuvvet doğar yazmaktadır.	Resmi din yok ama Hristiyan %90
2	Avusturalya	Avusturalya	Haç ve 6 yıldız. Mavi-Beyaz-Kırmızı	Altı beyaz yıldız, Avustralya kıtasının altı eyaletini temsil ederken haç Hristiyanlığı temsil ediyor.	Resmi din yok ama çoğunluk Hristiyan
3	Avusturya	Avrupa	Kırmızı-Beyaz-Mavi Sembol yok	Kırmızı - beyaz - kırmızı üç yatay şeritten oluşur. Danimarka bayrağı ile birlikte dünyanın en eski bayraklarından biri.	Hristiyan
4	Birleşik Krallık Büyük Britanya	Kuzeybatı Avrupa	Haç- Beyaz-Mavi-Kırmızı	İngiltere'nin koruyucu azizi, Aziz Yorgi'nin beyaz kenarlı kırmızı haçı, İrlanda'nın koruyucu azizi olan Aziz Patrik'in kırmızı renkli çarpı şeklindeki haçı ve İskoçya azizi Aziz Andreas'ın mavi renkli çarpı şeklindeki haçlarının birleşiminden oluşur.	Katolik Hristiyan
5	Bermuda	Avrupa	Haç- Beyaz-Mavi-Kırmızı ve Bermuda arması	Kırmızı zemin üzerinde sol üstte Birleşik Krallık bayrağı, sağ altta ise Bermuda arması bulunur. Armanın merkezinde sarı bir çerçeveye sahip olan kalkanda mavi gökyüzü ile beyaz dalgalar arasında, kayalıkların önünde duran bir gemi yer alır.	Hristiyan
6	Cook Island	Avrupa	Haç- 15 yıldız-Mavi-Beyaz-Kırmızı	Mavi bir alanın kantonundaki Birleşik Krallık bayrağı, barışçıl bir okyanus ulusunu sembolize etmektedir. Beyaz yıldızlar ise Tanrı'ya olan inancı ve 15 adanın eşitliğini sembolize ediyor.	Hristiyan
7	Danimarka	Kuzey Avrupa	Haç- Kırmızı-Beyaz	Kırmızı, Danimarka Krallığı adına savaşan askerlerin ülkeleri için döktüğü kanı simgeler. Beyaz renkli haç ise Hz. İsa'nın çarmıha gerilişinin simgesidir.	Katolik Hristiyan

8	Dominica	Kuzey Amerika	Haç- 10 yıldız- Yeşil Sarı Siyah Beyaz Papağan Arma	Yeşil renk adanın ormanlık alanlarını temsil etmektedir. Bu yeşil rengi dört eşit parçaya bölen sarı, siyah ve beyaz renklerin oluşturduğu haç bulunur. Bu görsel Hristiyanlık dinindeki üçlemeye (Teslis) gönderme yapmaktadır. Ada ülkesinin Tanrı'ya olan inancını sembolize etmektedir. Bayrağın ortasındaki kırmızı daire ülkenin sosyal adalet yükümlülüğünü, on yıldız adanın her biri eşit şartlara sahip olan on bölgesini temsil etmektedir. Tam ortada bulunan papağan, ülkenin armasında da var olan ülkenin ulusal simgesidir.	Hristiyan
9	Dominica republic	Kuzey Amerika	Haç- Mavi Beyaz- Kırmızı	Bayrakları mavi, kırmızı ve beyaz renklerden oluşur. Yatay ve dikey olarak bayrağı dört eşit parçaya bölen beyaz haç, ülkenin bağımsızlık mücadelesi esnasında hayatını kaybeden ulusunu ve Hristiyanlığı sembolize etmektedir.	Hristiyan
10	Ermenistan	Asya	Kırmızı-Mavi-Turuncu	Bayraktaki kırmızı; Ermenilerin hayatta kalma mücadelesini ve Hristiyan inancının korunmasını; mavi, Ermenistan halkının barışçıl bir gökyüzü altında yaşama iradesini; turuncu Ermenistan halkının yaratıcılığını ve çalışkanlığını simgelemektedir.	Katolik Hristiyan
11	Fiji	Pasifik/ Okyanusya	Haç- Mavi Beyaz- Kırmızı- Lacivert Aslan Hindistan cevizi güvercini, muz, şeker kamışı Arma	Denizi sembolize eden açık mavi zemin üzerine bulunan Birleşik Krallık bayrağı Fiji bayrağının sol üst köşesinde bayrağın dörtte birini kaplar. Bayrağın sağ tarafında Fiji arması yer alır. Armanın üst kısmında patilerinin altında Hindistan cevizi bulunan altın sarısı Britanya aslanı bulunur. Alt kısımda kırmızı haç (Saint Georgius Haçı), barış güvercini, muz, şeker kamışı ve Hindistan cevizi ağacı gösterilmiştir.	Hristiyan
12	Finlandiya	Kuzey	Haç- Lacivert-	Beyaz zemin üzerindeki bayrağın köşelerine doğru uzanan mavi haç bulunmaktadır.	Hristiyan

		Avrupa	Beyaz		Mavi haç Finlandiya'nın göllerini; beyaz arka plan ise kar kaplı toprakları temsil etmektedir.	
13	Gürcistan	Asya	Haç- Beyaz- Kırmızı		Beyza zemin üzerinde 5 haç bulunmaktadır.	Katolik Hristiyan
14	İspanya	Güneybatı Avrupa	Taç- Kırmızı- Sarı Kalkan Arma		Herkül sütunları ile çevrelenen kraliyet mührü yer alır. Armanın ortasında bulunan kalkan içindeki semboller İspanyol Krallıklarını, Taç İspanyol Monarşisini, sol ve sağ köşelerde bulunan destekler İspanyanın coğrafi konumunu simgelemektedir.	Hristiyan
15	İsveç	Kuzey Avrupa	Haç- Sarı- Mavi		Bayrak mavi bir zemin üzerinde sarı veya altın sarısı bir İskandinav haçından oluşur. İskandinav haçı geleneksel Hristiyanlığı temsil eder.	Hristiyan
16	İsviçre	Batı-Orta Avrupa	Kırmızı zemin üzerine beyaz Haç		Vatikan bayrağı ile birlikte günümüzde dikdörtgen yerine kare şeklinde olan bayrağa sahip. Haç Hristiyanlığı temsil eder.	Hristiyan
17	İzlanda	Kuzey Avrupa	Haç- Mavi- Beyaz-Kırmızı		Mavi zemin üzerine bayrağın köşelerine doğru uzanan etrafı beyaz ile çevrelenmiş kırmızı İskandinav haçı bulunur.	Hristiyan
18	Karadağ	Güneydoğu Avrupa	Kırmızı Haç Çift başlı kartal Arma		Bayrağı tek renkten oluşup kırmızıdır. Armasındaki çift başlı kartal, Bizans kökenli bir semboldür. Kilise ile devlet arasındaki birliği veya yakın bağlantıları simgelemektedir.	Hristiyan
19	Lihtenştayn	Orta Avrupa	Taç- Mavi – Kırmızı-Sarı		Bayrakta, mavi ve kırmızı iki adet eşit yatay şerit bulunur. Mavi şeridin üzerinde, altın sarısı bir taç vardır.	Katolik Hristiyan (Anayasa)
20	Malta	Avrupa	Haç- Kırmızı- Beyaz		George tarafından Malta halkına hediye edilen ve Aziz George'u temsil eden haç kırmızı renk ile çevrelenmiştir. Haç içinde at	Roma Katolikliği-

			At	üzerinde Aziz George elinde bulunan Hristiyan
			Mızrak	mızrakla ejderha öldürmektedir.
			Ejderha	
21	Marshall Adaları	Pasifik/ Okyanusya	Mavi-Turuncu- Beyaz- Yıldız Sembol yok	Mavi zemin Pasifik Okyanusu'nu; beyaz ışın ülke üzerinde güneşin doğduğu ilk yer olan Ratak adalar zincirini; turuncu ülke üzerinde güneşin battığı son yer olan Ralik adalar zincirini temsil eder. Sol üst köşedeki yıldız ülkenin Ekvator çizgisine göre konumunu belirler.
22	Moldova	Doğu Avrupa	Haç- Hilal Yıldız- Mavi- Sarı- Kırmızı Kartal Yaban öküzü Zeytin dalı	Mavi renk çalışkanlığı ve özgürlüğü; sarı renk ülkede bulunan yer altı zenginliklerini; kırmızı renk ise özgürlük uğruna dökülen kanları sembolize eder. Kartal Moldova ırkının Latin kökenini temsil eder. Kartalın ağzında haç ve elinde de zeytin dalı bulunur. Kartalın tam ortasında kalkanın içinde yer alan bir yaban öküzü motif edilmiştir.
23	Norveç	Kuzey Avrupa	Haç- Kırmızı- Beyaz- Lacivert	Bayrağı kırmızı zemin üzerine etrafı beyaz ile çevrelenmiş mavi İskandinav haçından oluşur. Kırmızı arka plana beyaz haç kraliyet ailesinin de bağlarını temsil eden Danimarka'yı; mavi haç İsveç'i simgelemektedir.
24	Papua Yeni Gine	Pasifik/ Okyanusya	Siyah –Kırmızı- Beyaz- Sarı Kuş ve 5 yıldız Sembol yok	Cennet Kuşu bağımsızlığı; altın Fırkateyn (frigate) kuşu ise “otorite, özgürlük ve denize hükmetme”yi simgeler.
25	Portekiz	Güneybatı Avrupa	Kırmızı –Yeşil- Sarı- Beyaz- Mavi Beş nokta, 5 çivi Arma	Yeşil zemin ve kırmızı olmak üzere iki dikey şeritten meydana gelir. Bu şeritlerin ayrıldığı yerde Portekiz arması bulunmaktadır. Armanın üstünde yer alan beş nokta, Hz. İsa'nın çarmıha gerilirken aldığı beş çivi yarasının sembolüdür. Armanın tam ortasındaki mavi renkli kalkanlar

					ise Portekiz'in düşman ordularına karşı kazandığı zaferleri simgeler.	
26	Samoa	Pasifik/ Okyanusya	Lacivert Kırmızı Yıldızlar Kartal Mızrak Sopa	- - - - - -	Bayrakta bulunan tüm renkler ABD ve Samoa'yı temsil etmektedir. Kartal figürü ABD'ye bağlılığını simgeler. Kartal pençesinde bulunan savaş mızrağı hükûmetin gücünü, püsküllü sopa ise geleneksel Samoalı liderlerin bilgelliğini temsil etmektedir.	Katolik Hristiyan
27	San Marino	Güney Avrupa	Taç-Haç- Mavi- Yeşil- Sarı- Beyaz Arma Tepe Kule Ağaç dalları Özgürlük	- - - - - - - -	Bayrak beyaz ve açık mavi iki eşit yatay şeritten oluşur. Her iki renkli sütunun birleştiği yerde San Marino arması bulunur. Armada üç ayrı tepenin üstünde üç ayrı kule, kraliyet tacı, Hristiyanlık Hacı, ağaç dalları ve üzerinde <i>Libertas (özgürlük)</i> yazan kısım vardır. Bayraktaki beyaz renk barışı, açık mavi renk özgürlüğü temsil eder.	Katolik Hristiyan
28	Sırbistan	Orta Avrupa	Taç- Mavi Beyaz –Sarı Arma Kalkan	- - - -	Kırmızı bir kalkan ve üzerinde kraliyet tacı ile birlikte Sırbistan arması vardır. Bayraktaki kırmızı renk vatan için dökülen kanları, mavi özgürlüğü, beyaz renk ise güçlü Sırp çocuklarını besleyen anne sütünü temsil eder.	Hristiyan
29	Slovakya	Orta Avrupa	Haç- Kırmızı- Lacivert – Beyaz- Arma	- - - -	Armada yer alan iki haç sembolü ile Ortodoks Hristiyanlığı temsil ediliyor. Mavi renkte olan üç tepeli dağ ise ülkenin üç farklı dağlık bölgesini temsil eder.	Hristiyan
30	Tongo	Pasifik/ Okyanusya	Haç- Kırmızı- Beyaz	- -	Bayrak İsa'nın çarmıha gerilmesini kendini kurban etmesini içeriyor. Bayrak Tongoluların kurtuluşu için akan kanı temsilen kırmızıdan oluşmaktadır.	Katolik Hristiyan
31	Tuvalu	Pasifik/ Okyanusya	Haç- Açık Mavi- Lacivert- Kırmızı-Beyaz-	- - -	Bayrağın dalgalanan ucunda bulunan dokuz adet sarı renk beş köşeli yıldızlar ülkeyi oluşturan dokuz adayı temsil etmektedir.	Katolik Hristiyan

			Sarı Yıldızlar	Haç Hristiyanlığı temsil etmektedir.	
32	Vanuatu	Pasifik/ Okyanusya	Yeşil- Kırmızı Amblem Arma 8 Yıldız	Bayrakta bulunan sekiz yıldızdan yedisi ülkenin bağımsızlığı için mücadele veren yedi ili temsil ederken, sekizinci yıldız Simón Bolívar'ın Guyana'nın bağımsızlığının anısına konulmasını istediği yıldızı temsilen 2006 yılında bayrağa ilave edilmiştir. Siyah üçgeni hem adaların zengin toprağını hem de orada yaşayan insanları sembolize eder. Yemyeşil bitki örtüsü yeşille; kırmızı yerel dini gelenekleri temsil eder. Vanuatu'da yaygın bir dini ayin olan domuzların kurban edilmesi koyu kırmızı şeritte yansıtılır. Üçgenin üzerindeki amblem, bu önemli ritüelin bir başka kabulüdür. Tam yuvarlak bir domuz dişi bulunur. Dişin çemberinin içinde iki çapraz namele yaprağı bulunur. Bayrağın gönderden uç kısmına kadar uzanan sarı Y şekli, Vanuatu'yu oluşturan adaların düzenini ima ederken, sarı rengi barışı ve "takımadalara yayılan Hristiyanlık ışığını" temsil eder. Geleneksel inançlara ve Hristiyanlığa yapılan göndermeler, arma üzerinde görünen ulusal slogan "Tanrı'nın yanındayız" da yansıtılmıştır.	Hristiyan
33	Yeni Zelanda	Pasifik/ Okyanusya	Haç- 4 yıldız Lacivert- Kırmızı- Mavi	Bayrağın dalgalanan ucunda bulunan beyaz çerçeveye sahip beş adet kırmızı beş köşeli yıldız ise Crux takımyıldızı ifade etmektedir. Bu takımyıldızının konumlandırılması ile ada ülkesinin güney yarıküredeki konumu simgelenmektedir.	Resmi dini yok ama çoğunluk Hristiyan
34	Yunanistan	Güneydoğu Avrupa	Haç- Beyaz	Bayrağı 4 beyaz ve 5 mavi yatay çizgiden ve sol üst köşede yer alan beyaz haçtan oluşur. Haç Hristiyanlığı, mavi, gökyüzünü ve denizi; beyaz ise Yunan bağımsızlık mücadelesinin saflığını sembolize eder.	Katolik Hristiyan

Tablo 1 incelendiğinde 2024 Paris Olimpiyatlarına katılan ülkelerin 34'ünün bayrağında dinsel unsurlar bulunmaktadır. Bu ülkelerin 21'i Avrupa; 2'si Asya ve Kuzey Amerika; 7'si Okyanusya; 1'i Avusturalya kıtasında yer almaktadır. Büyük Britanya bayrağı, İngiliz, İskoç ve İrlanda'yı koruyan azizlerin haçlarından oluşmaktadır. Avusturalya, Fiji, Yeni Zelanda ve Tuvalu gibi ülkeler İngiliz Milletler Topluluğu ülkeleri de bu bayrağın sembollerine kendi bayraklarında yer vermiştir.

34 ülkenin 23'ünde Haç; 4'ünde Taç; 10'unda yıldız; 10'unda arma bulunmaktadır. Bu armalar içinde taç, gemi, kalkan, mızrak, sopa, ağaç dalları, zeytin dalı, kule, tepe, çivi (Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesine gönderme) gibi semboller bulunmaktadır. Armalarda yer alan hayvanlar ise güvercin, kartal, çift başlı kartal, aslan, kuş, papağan, ejderha, yaban öküzü, domuz, inek, at yer almaktadır. Ayrıca şeker kamışı, Hindistan cevizi, muz gibi bitkilerde temsil edilmiştir. San Marino'da hem taç hem haç figürü birlikte yer almıştır. Ayrıca armada özgürlük kelimesine yer verilmiştir. 34 ülkenin üçünde (Papua Yeni Gine, Marshall adaları, Avusturya) Taç, Haç gibi belirgin dini sembol yoktur. Bermuda ve Cook Islands'ta Haç sembolü bulunmaktadır. Ermenistan'da bayrakta kırmızı renk Hristiyanlığın korunması anlamına gelmektedir.

Andorra, Avusturalya, Portekiz ve Yeni Zelanda'da resmî din olmamakla beraber halkın çoğu Hristiyan'dır. 34 ülkenin çoğunluğu Hristiyanlığın Katolik mezhebini benimsemiştir. Ancak Lihtenştayn özellikle anayasasında Katolik mezhebini benimsediklerini belirtmiştir. Moldova'da Ortodoks Hristiyanlık; Malta'da Roma Katolikliği hâkim unsurdur. Dominica'da sarı, siyah ve beyaz renklerden oluşan haç Hristiyanlık dinindeki üçlemeye (Tetris) gönderme yapmaktadır.

34 ülkenin 25'i bayraklarında kırmızı renk kullanmıştır. Kırmızı kanı (din uğruna dökülen) çağrıştırmaktadır. Şarap Katolik kilisesinde Mesih İsa'nın kanına dönüşür; Protestan mezhebinde ise Hz. İsa'nın kanının sembolüdür. Hristiyanların ekmek-şarap ayini yapmasındaki nedende Hz. İsa'nın yemekte havarilerine ekmek takdim ederken "Bu benim bedenim" ve şarap verirken "Bu benim kanım" demesidir. Bu durum Roma Katolikleri tarafından Missa Ayini olarak ifade edilir. Bundan dolayı kırmızıyı bayrak renklerinde sıklıkla kullanmış olabilirler. Kırmızıdan sonra en fazla tercih edilen renkler ise Mavi/Lacivert ve Beyazdır. Beyazın tüm dinlerde saflığı, masumiyeti çağrıştırması, haçların genelde beyaz renkte bayraklarda yer almasının bu düşünceden kaynaklandığı olasıdır.

2024 Paris Olimpiyatlarına katılan ve bayrağında Hristiyan dinine mensup semboller barındıran ülkeler Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1:2024 Paris Olimpiyatları'na Katılan Ülkelerin Bayraklarında Yer Alan Hristiyanlık Sembolleri

2.6. 2024 Paris Olimpiyatları'nda Bayrağında İslami Semboller Bulunan Ülkeler

PEW'in araştırma sonuçlarına göre İslami semboller Sahra altı Afrika, Asya-Pasifik Bölgesi, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da 21 ülkenin bayraklarında yer almaktadır. Bu çalışmanın bulguları ise Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: 2024 Paris Olimpiyatları'nda Bayrağında Hristiyanlık Sembolü Bulunan Ülkeler

No	Ülke Adı	Bulundukları Kıta	Bayrağındaki Sembol	Anlamı	Resmi Dini
1	Afganistan	Asya	Minare- Allahu Ekber-Kelime-i Tevhid Siyah-Yeşil-Kırmızı	Siyah renk, korunan bir devlet olarak sorunlu 19. yüzyıl tarihini; kırmızı, bağımsızlık için savaşın kanını (1919 Anglo-Afgan Antlaşması); yeşil, gelecek için umut ve refahı sembolize eder.	İslam
2	Azerbaycan	Asya	Ay ve yıldız Mavi-Kırmızı-Yeşil	Mavi renk Türklüğü; yeşil İslamiyet'i; kırmızı uygarlığı temsil eder.	Resmi yok ama çoğunluk Müslüman
3	Bahreyn	Asya	Kırmızı- Beyaz İslam'ın 5 şartı	Bayrağında kırmızı zemin üzerinde, sol yanında beş üçgen çıkıntı bulunur. Bu	İslam

			çıkıntı	çıkıntılar İslam'ın beş şartını temsil eder.	
4	Brunei	Asya	Sarı-Beyaz-Siyah Hilal-şemşiye-el	Kırmızı sembol, yana bakan iki elin yukarı baktığı bir hilalden oluşur. Bayrağın sarı rengi Brunei sultanını; Siyah beyaz çizgiler başbakanlarını; Hilâl, İslam'ı; şemsiye monarşiyi; hükûmetin yardımseverliğini simgeliyor.	İslam
5	Cezayir	Afrika	Yeşil-Kırmızı-Beyaz Hilal-yıldız	Bayrakta bulunan beyaz renk ruhsal saflığı, yeşil renk ile birlikte hilâl ve yıldız ise İslamiyet'i simgelemektedir. Hilâl ve yıldızda bulunan kırmızı renk ise Cezayir askerlerinin Cezayir Bağımsızlık Savaşı esnasında döktükleri şehit kanlarını temsil eder.	İslam
7	Irak	Asya	Kırmızı-Beyaz-Siyah Allahu ekber yazısı	Kırmızı hanedanlığı; siyah Abbasileri ve Araplığı simgeler. Bayrağın ortasına beyaz şerit üzerine yeşil renkte 'Allahu Ekber' yazısı Kufi harfleriyle stilize edilmiştir ve Irak halkını temsil eder.	İslam
8	İran	Asya	Yeşil- Beyaz-Kırmızı Stilize yazılar	Beyaz şerit kenarlarında stilize yazıları vardır. Hanedanlığı temsil eden dört hilal ve bir kılıçtan oluşan bir sembol bulunur. Yeşil İslamı; beyaz saflığı ve barışı sembolize eder.	İslam
9	Ürdün	Asya	Siyah- Beyaz-Yeşil- Kırmızı 7 köşeli Yıldız	Üçgenin uç kısmında bulunan yedi köşeli yıldız bulunur. Bu yıldız Kuran'daki ilk sure olan ve 7 ayetten oluşan Fatıha Suresi'ni ve Arap halkının birliği umudu temsil eder.	İslam
10	Libya	Afrika	Kırmızı- Sarı-Yeşil Hilal ve yıldız	Bayrağın orta bölümünde siyah şeridin üzerine gelecek şekilde konumlandırılmış olan Osmanlı'dan kalma beyaz hilal ve yıldız bulunmaktadır.	İslam
11	Komorlar	Afrika	Sarı- Beyaz-Mavi- Kırmızı-Yeşil Ay ve yıldız Yeşil üçgen	Komorlar'a bağlı adaları temsilen dört yatay şerit bulunur. Bu şeritlere o adaların kullandığı yerel bayraklar örnek alınarak renklendirilmiştir. Ay içerisinde gösterilen dört adet yıldızda dört adayı sembolize eder. Oluşturulan dikey eşkenar üçgene ise ülkenin resmî dini olan İslam'ı sembolize	İslam

			İslam	eden yeşil renk verilmiştir ve üzerinde hilal ve yıldız bulunmaktadır.
12	Malez ya	Asya	Lacivert- Kırmızı- Beyaz Ay yıldız sarı	Hilal ve yıldız ülkenin resmi dini olan İslam İslamiyet'in sembolüdür. Mavi dikdörtgen Malezya halkının birliğini; ay ve yıldızdaki sarı renk geçmişte Malay hükümdarlarının kullandığı renktir.
13	Maldi vler	Asya	Kırmızı- Yeşil- Beyaz hilal	Bayrakta var olan kırmızı renk, bağımsızlık İslam mücadelesinde akıtılan kanı, yeşil renk barışı ve kalkınmayı, hilâl ise İslamı sembolize eder.
14	Morit anya	Afrika	Yeşil-Sarı- Kırmızı Hilal ve yıldız	Bayrakta bulunan yeşil, hilâl ve yıldız İslam'ı; yeşil, sarı ve kırmızı renkler Pan-Afrika renklerinden olup ülkenin Afrika kıtasındaki yerini ve toplumdaki siyahî halkı temsil eder.
15	Moro cco	Afrika	Kırmızı-Yeşil İslamın yıldız beş şartı	Bayrakta kırmızı zemin üzerinde yeşil renkte İslam Mühr-ü Süleyman olarak bilinen beş köşeli yeşil yıldız bulunur. Bu İslam'ın beş şartını temsil eder.
16	Pakist an	Asya	Yeşil-Beyaz Hilal ve Yıldız	Bayrak sol köşede beyaz bir şerit İslam olan yeşil zeminden oluşmaktadır. Yeşil zemin üstünde İslam'ı temsil eden beyaz bir hilal ve yıldız vardır.
17	Suudi Arabi stan	Asya	Yeşil-Beyaz Kılıç-kelime-i şehadet	lâ 'ilâha 'illâ-llâh, muhammadun rasûlu-llâh. Bayrağın yeşili İslam'ı; kılıç adaletin uygulamadaki katılığı sembol eder.
18	Taciki stan	Asya	Kırmızı- Beyaz- Yeşil- Sarı 7 Yıldız	Kırmızı ulusun birliğini, zaferi ve güneşin doğuşunu sembolize eder. Ayrıca bu renk eski Sovyet zamanında, işçileri ve toprağı korumak için canlarını feda eden savaşçıları temsil eder. Beyaz saflığı, ahlakı, dağların kar ve buzunu ve pamuğı simgeler. Ortada beyaz şerit üzerindeki 7 yıldız ülke tarihinin 7 önemli bölgesi olan Sogd, Hisar, eşd, Bedekhsan, Zerevşan, Vekhs ve Khatlan'ı temsil eder.
19	Tunu s	Afrika	Kırmızı- Beyaz Hilal ve 5	Beyaz dairenin içerisine kırmızı renkte İslam İslamiyet'i temsil eden hilâl ve beş köşeli yıldız

			köşeli yıldız	yerleştirilmiştir. Kırmızı renk aynı zamanda ülkenin bir dönem bağlı bir vilayeti konumunda olduğu Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerçekleştirilen direnişi ifade etmektedir.	
20	Türkiye	Asya	Kırmızı- Beyaz Hilal ve yıldız	Hilal İslamiyet'i; yıldız Türklüğü temsil eder. Kırmızı ise toprağa karışan kanı sembolize eder.	İslam
21	Türkmenistan	Asya	Yeşil- Kırmızı- Beyaz Hilal ve 5 yıldız	Bayrağın solunda kalın bir şerit olarak uzanan "Türkmen halısı" motifi bulunur. Türkmen halısı ve yeşil zemin, Türkmen tarihini temsil eder. Yarım ay geleceği; 5 yıldız Türkmen vilayetlerini; Halı motifleri ise Türkmen boylarını sembolize eder. Ay ve yıldız motifleri Türk halklarının kullandığı bayraklarda sıklıkla kullanılır.	İslam
22	Özbekistan	Asya	Mavi- Yeşil- Kırmızı- Beyaz Hilal ve 12 adet 5 köşeli yıldız	Yeşil doğanın, yeni yaşamın ve iyi hasadın; Kırmızı yaşam gücünü sembol eder. Hilal yeni bir ulusun doğuşunu ve Özbek tarihi imgesiyle Özbek halkının geleneksel dini İslam'ın bir sembolü olması ile bağlantılıdır. Beyaz bir hilal ve üç sıra halinde on iki beyaz beş köşeli yıldız yer alır.	İslam
23	Yemen	Asya	Kırmızı-Beyaz- Siyah Sembol yok	Kırmızı, birliği ve şehitlerin kanını; beyaz parlak bir geleceği; siyah sözde karanlık geçmişi temsil eder.	İslam
24	Sri Lanka	Asya	Yeşil- Turuncu- Sarı Elinde bıçak olan Aslan var	Dikey turuncu şerit azınlık Tamil ırkını; yeşil dikey şerit azınlık Müslüman ırkını sembolize eder. İyilik, mutluluk, dostluk, eşitlik nezaketin dört erdemi olarak temsil edilir. Bayrağın dört köşesindeki yapraklar Budizmi temsil eder. Bayrağın bordo renkli kısmı diğer azınlık dinleri yansıtır.	İslam
25	Suriye	Asya	Yeşil-Beyaz- Siyah 2 yıldız	Üç yıldız, Mısır, Suriye ve Irak'ın birliğinin yanı sıra Baasçılığın üç direğini temsil ediyordu: birlik, özgürlük ve sosyalizm.	İslam

2024 Paris Olimpiyatlarına katılan bayrağında İslami sembol olan 25 ülkenin 19'u Asya; 6'sı Afrika kıtasında yer almaktadır. Müslüman ülkeler bayraklarında sembol olarak Hilal, ay, yıldız, 5 köşeli yıldız, İslamın 5 şartı, minare, dini yazılar (Allahu Ekber-Kelime-i tevhid gibi), yeşil üçgen kullanmışlardır. 24 ülkenin 16'sı bayraklarında yeşil renk kullanmıştır. İslam'da yeşil renk, cennet rengi olarak kabul edilmektedir. Bununda nedeni cennetin anahtarları kendisine tevdi edilen Hz. Muhammed'in kubbesinin de aynı renkte olması; hadiste yeşilin bir cennet havzası olarak değerlendirilmesidir. Singapur bayrağında yer alan bir ay yıldız dini anlam taşımamaktadır. Fakat bayraktaki yeşil şerit Müslüman ırkını temsil etmektedir. Bahreyn bayrağındaki beş adet üçgen, İslamın 5 şartını sembolize eder. Azerbaycan, Cezayir, Malezya, Komorlar, Moritanya, Libya, Türkmenistan, Özbekistan, Pakistan, Türkiye ve Tunus bayraklarında İslamiyet için önemli ay ve yıldız sembolleri yer almaktadır. Irak ve Afganistan bayraklarında Allahu Ekber yazısı mevcuttur. Afganistan'da minare ve kelime-i tevhid yazısı da bulunmaktadır. Yemen bayrağında İslami sembol bulunmamaktadır. Ürdün bayrağındaki yedi köşeli yıldızda Kur'an'ın ilk suresi ve 7 ayeti olan Fatıha suresini sembolize etmektedir. Bu ülkeler arasında Azerbaycan'da resmî din olmamasına karşın nüfusun çoğunluğu Müslümandır.

25 Müslüman ülkenin bayrakları Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2: 2024 Paris Olimpiyatları'na Katılan Ülkelerin Bayraklarında Yer Alan İslami Semboller

2.7. Yahudi, Budist ve Hindu İnancısını Sembolize Eden Bayraklar

Tablo 3'te Yahudilik, Budizm, Hinduizm inançlarına ilişkin sembolleri bayraklarında kullanan ülkeler gösterilmektedir.

Tablo 3: 2024 Paris Olimpiyatları'na Katılan Bayrağında Yahudi, Budist, Hindu İnançlarına İlişkin Semboller Bulunan Ülkeler

No	Ülke	Kıta	Din	Açıklama
1	İsrail	Asya	Yahudi	Temel tasarımıda, mavi veya bazen lacivert beyaz olan şeritler, Yahudi dua şalı olan Tallit'i tasvir etmektedir. Tam ortadaki sembol ise, 1897'de Birinci Siyonist Kongresi tarafından kabul edilen, bir Yahudi sembolü olan Davut'un Yıldızı'dır.
2	Bhutan	Asya	Budizm	Üstteki altın sarısı üçgen laik kraliyet gücünü, alttaki portakal renkli üçgen ise Budizmi simgelemektedir. Bayrağın ortasında ise Butan'ı simgeleyen bir ejderha bulunmaktadır.
3	Kamboçya	Asya	Resmî dini Theravada Budizm	Bayraktaki kırmızı renk kan ve devrim görüşünü temsil eder. Bayrak zeminindeki 3 başlı tapınaklar ise, kırmızı yıldızla benzetilmiştir ve halkı, işçileri ve köylüleri temsil eder.
4	Hindistan	Asya	Hinduizm	Hindistan bayrağında turuncu fedakarlık ve cesareti, beyaz barışı ve dürüstlüğü, yeşil renk ise kahramanlık ve de sadakati temsil etmektedir. Ortada bulunan çakra sembolü ise Budizm inancındaki sonsuz yaşam döngüsünü anlatmaktadır.
5	Nepal	Asya	Hinduizm	Nepal Kırmızı, savaşta zaferlerini; mavi barışı simgeler. Nepal bayrağında hem güneş, hem de Ay vardır.
6	Sri Lanka	Asya	Budizm	Bayrağın dört köşesindeki yapraklar Budizmi temsil eder ve ulus üzerindeki etkisini gösterir.
7	Japonya	Asya	Şintoizm ve Budizm	Japonya'nın ulusal bayrağı hi-no-maru olarak adlandırılmakta olup, beyaz zeminin ortasında güneşi sembolize eden kırmızı daireden oluşmaktadır.
8	Moğolistan	Asya	Budizm (Lama)	Mavi renk dayanışmayı ve umudu, kırmızı renk ise bağımsızlığı simgeler.

Hristiyan ve İslami inançların hâkim olduğu bayraklarda, azınlıkta da olsa başka inanışların da izlerine de rastlanılmaktadır. Çalışma sonuçlarına göre Budist ve Hindu inanışı, 7 bayrağa yansımıştır. Yahudilik ise yalnızca İsrail'in bayrağında bulunmaktadır. Sri Lanka bayrağında bulunan İslami motifler nedeniyle Müslüman ülkeler arasında da ele alınmıştır. Bu grupta 5

Budist, 2 Hindu, 1 Şintoizm, 1 Yahudi inanca sahip devlet vardır. Bu ülkelerin hepsi Asya kıtasında yer almaktadır. Kamboçya'nın resmî dini Theravada Budizmidir.

Şekil 3'te Budizm, Hinduizm, Şintoizm ve Yahudi ülkelerin bayrakları gösterilmiştir.

Şekil 3: 2024 Paris Olimpiyatları'na Katılan Ülkelerin Bayraklarında Yer Alan Dini Semboller

2.8. Diğer inanışlar

Bu bölümde farklı dini inançları olan ülkeler hakkında bilgi verilmiştir.

Tablo 4: 2024 Paris Olimpiyatları'nda Farklı Dini İnançlara Sahip Ülkeler

No	Ülke	Kıta	Din	Açıklama
1	Arjantin	Güney Amerika	Hristiyan, Yahudi, Müslüman, Ateist	Mavi gökyüzünde beyaz bulutlar temsil edilir. Ortada bulunan güneş Arjantin'in bitmeyen enerjisini simgeler. Mavi gökyüzü; beyaz renk bulutları; Güneş bağımsızlığı temsil eder.
2	Meksika	Kuzey Amerika	Hristiyan	Yeşil renk umudu, beyaz renk birliği, kırmızı renk ise kahraman halkın ülkesi için akıttığı kanı sembolize etmektedir. beyaz zemin üzerinde bulunan devletin armasında ise nehir üzerinde bulunan kaya parçası üzerinde yetişen kaktüste resmedilen kartal bir yılanı yerken gösterilmektedir.
3	Güney Kore	Asya	Ateist (%56)	Bayrağın dört köşesindeki üçlü çizgiler karışıklık ve uyumu anlatır. Sol üst köşedeki üç kesiksiz çizgi cennet ve gökyüzünü, sağ üst köşedeki iki kesikli çizgi arasındaki kesiksiz çizgi suyu, sol alt köşedeki iki kesiksiz çizgi arasındaki kesikli çizgi ateşi, sağ alt köşedeki kesikli çizgiler ise yeryüzünü temsil eder.
4	Uruguay	Güney Amerika	%58 Hristiyan %41 Ateist	Bayrakta var olan mavi ve beyaz renkler Arjantin bayrağından esinlenerek oluşturulmuş olup, dokuz olan yatay şerit sayısı ülkenin dokuz ilini ifade

			16 ışın	etmektedir. Arjantin özgürlük güneşinde bulunan
			Güneş	32 adet güneş ışınının aksine Uruguay bayrağında bulunan güneşte 16 adet ışın mevcuttur.
5	Çin	Asya	Ateizm	Bayraktaki kırmızı ülke tarihindeki
			Yıldız	devrimi yansıtıyor. Bayrağın sol kısmında yer alan büyük yıldız Çin Komünist Partisini; küçük
			Budizm, Taoizm,	yıldızlı simgeler ülke toplumunu simgeliyor.
			İslamiyet, Katolik	
			Hristiyanlık	
6	Vietnam	Asya	Ateist (%82)	Kırmızı zemin hayatını kaybedenlerin kanını
			Konfüçyanizm,	temsil ediyor. 5 yıldızlı simge, sosyalizmi
			Taoizm	içerisindeki işçiler, köylüler, askerler, aydınlar ile
			Yıldız	birlikte çalışan gençlerin birliğini yansıtmaktadır.
7	Kuzey	Asya	%71 Ateist, %13	Beyaz çember içindeki kırmızı yıldız komünizmin
	Kore		Çendoist, %13	sembolüdür. Bayrağın zeminindeki kırmızı
			Şamanist, %2	devrimci vatanseverliği, mavi bağımsızlık, barış ve
			Hristiyan, %1	kardeşlik idealleri için mücadele eden dünya
			Budist	halklarını, beyaz ise Kore ulusunun uzun tarihe
			Yıldız	yayılan kültürel bütünlüğünü simgeler.
8	Küba	Kuzey Amerika	Ateist (%26)	Üç mavi çizgi, adanın üç bölgesini ifade ediyor:
			Katolik (%58)	Batı, orta, doğu. Ayrıca bilim, erdem ve güzellik
			Yıldız	anlamına geldiği de söyleniyor. iki beyaz çizgi
				adaleti ve iyiliği temsil ediyor. Kırmızı eşkenar
				üçgen, bu üçgen de insanın üç hakkını temsil
				ediyor: özgürlük, eşitlik ve kardeşlik.

Bu gruptaki ülkelerin 4'ü Amerika kıtasında 4'ü Asya kıtasındadır. Vietnam (%82); Güney Kore (%56); Kuzey Kore 8%13); Küba (%26); Uruguay (%41) oranında ateisttir. Kuzey Kore'de, Çedonist, Şamanist; Vietnam'da Taoizm, Konfüçyanizm; Çin'de, Taoizm inanışları mevcuttur. Japonya bayrağında bulunan kırmızı daire *Hinomaru* (Güneş), Şintoizmin simgesi; Uruguay ve Arjantin bayraklarındaki Mayıs Güneşi, İnka medeniyetinin Güneş Tanrısı *Inti*'yi simgelemektedir. Aztek tanrısı *Huitzilopochtli* de Meksika bayrağında temsil edilmektedir.

Şekil 4'te bu kategoride ele alınan ülkelerin bayrakları gösterilmektedir.

Şekil 4: 2024 Paris Olimpiyatlarına Katılan Farklı İnanç Sistemlerindeki Ülkeler

2.9. 2024 Paris Olimpiyatları'nda Bayrağında Güneş Simgesi Olan Ülkeler

Bu bölümde Tablo 5'te 2024 olimpiyatlarına katılan ülkeler arasında bayrağında güneş simgesi kullanan devletler hakkında bilgi verilmiştir.

Tablo 5: 2024 Paris Olimpiyatları'nda Bayrağında Güneş Simgesi Olan Ülkeler

No	Ülke	Kıta	Din	Açıklama
1	Arjantin	Güney Amerika	Hristiyan	Güneş İspanyol İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından yeni bir Arjantin Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla ilgili umutlarını ve Arjantin halkının refah ve ilerleme için mücadelesini de sembolize eder.
2	Bangladeş	Asya	İslam	Yuvarlak şekil, Bangladeş topraklarına doğan güneşi, güneşin renginin kırmızı olması ise Bangladeş'in bağımsızlığı için canlarını feda edem insanların kanlarını temsil eder.
3	Kuzey Makedonya	Güneydoğu Avrupa	Ortodoks Hristiyan	Güneş sembolü Makedonya'nın aydınlık geleceğini temsil eder. Bu sembol 'Büyük İskender'in Güneşi'ne dayanır.
4	Japonya	Asya	Şintoizm ve Budizm	Beyaz zeminin ortasında güneşi sembolize eden kırmızı daire ülkeden doğan güneşi sembolize eder.
5	Kazakistan	Asya	İslam	Altın renkli güneş, huzur ve bereketi simgeler.
6	Kırgızistan	Asya	İslam	Kızıl bayrağın üzerindeki sarı güneşteki 40 ışını, 40 Kırgız boyunu temsil etmektedir.
7	Palau	Okyanusya	Hristiyan	Altın sarısı daire ülke üzerinde gözüken ve ada halkı için önemli bir yere sahip olan dolunay ifade eder.
8	Filipinler	Asya	Katolik Hristiyan	8 köşeli ışık saçan altın sarısı güneş vardır. 8 Işın Filipinler'in 8 bölgesini simgeler.

9	Kiribati	Okyanusya	Katolik Hristiyan	Dalgalar ile kesişmekte olan güneş ise gün doğumunu temsil eder.
10	Nambia	Afrika	Hristiyan	Güneş yaşamı ve yaşama sevincini sembolize ederken, 12 ışın ülkede bulunan etnik grupları ifade etmektedir.
11	Laos	Asya	Budizm	Bayrağın ortasında beyaz bir çember bulunur. Güneş şeklinde yuvarlak çember komünizmi temsil eder.
12	Ruanda	Afrika	Hristiyan	24 ışınlı altın sarısı güneş ise Ruanda halkını aydınlatan ışığı sembolize etmekte ve bu aydınlatılan ışık ise birliği, şeffaflığı ve cehalete karşı verilen savaşı temsil etmektedir.
13	Uruguay	Güney Amerika	Hristiyan	Arjantin özgürlük güneşinde bulunan 32 adet güneş ışınının aksine Uruguay bayrağında bulunan güneşte 16 adet ışın mevcuttur. Özgürlüğü simgeler.

13 ülkenin bayraklarında güneş sembolü kullanılmıştır. Bu ülkelerin 6'sı Asya; 2'si Amerika; 1'i Avrupa; 1'i Afrika; 2'si Okyanusya kıtasındadır. 3'ü Müslüman; 8'i Hristiyan; 2'si Budisttir. Güneş Ruanda'da birliği, şeffaflığı, cehalete karşı savaşı; Laos'ta komünizmi; Nambia'da yaşam ve yaşam enerjisini; Palau'da dolunayı; Makedonya'da aydınlık geleceği; Bangladeş'te doğan güneşi; Arjantin'de umutları, refahı, ilerlemeyi temsil eder. Bangladeş'te güneşin kırmızı olması bağımsızlık uğruna dökülen kanları sembolize eder.

Bu ülkelerin bayraklarına ilişkin görseller Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5: 2024 Paris Olimpiyatlarında Bayrağında Güneş Bulunan Ülkeler

2.10. 2024 Paris Olimpiyatları'nda Bayrağında Ay-Yıldız-Hilal Bulunan Ülkeler

Bu bölümde olimpiyatlara katılan ülkelerin bayraklarında ay-yıldız-hilal sembollerine yer vermesi ile Türk bayrağına benzer ülkeler hakkında bilgi verilmiştir.

Tablo 6: Bayrağında ay-yıldız bulunan ülkeler

No	Ülke	Kıta	Din	Açıklama
1	Azerbaycan	Asya	İslam	Kırmızı üzerinde beyaz renkte sağa bakan hilâl ve sekiz köşeli bir yıldız bulunur.
2	Cezayir	Afrika	İslam	Yeşil renk ile birlikte hilâl ve yıldız ise İslamiyet'i simgeler.
3	Komorlar	Afrika	İslam	Ay içerisinde gösterilen dört adet yıldız dört adayı temsil eder.
4	Libya	Afrika	İslam	Bayrağın ortasında beyaz hilal ve yıldız bulunur.
5	Maldivler	Asya	İslam	Hilâl İslamiyet'i sembolize etmektedir
6	Malezya	Asya	İslam	Hilal ve yıldız ülkenin resmi dini olan İslamiyet'i simgeler.
7	Moritanya	Afrika	İslam	Yeşil, hilâl ve yıldız İslam'ı simgeler.
8	Özbekistan	Asya	İslam	Hilal, yeni bir ulusun doğuşunu; Özbek tarihi imgesi de Özbek halkının geleneksel dini İslam'ı simgeler.
9	Pakistan	Asya	İslam	Yeşil zemin üstünde beyaz bir hilal ve yıldız İslami temsil eder.
10	Singapur	Asya	%31 ile en çok Budizm	Kırmızı, "evrensel kardeşliği ve eşitliği"; beyaz, "yaygın ve ebedi saflığı ve erdemi" sembolize eder. Hilal, "yükselmekte olan genç bir ulusu" simgeler.
11	Türkiye	Asya	İslam	Hilal İslamiyet'i; yıldız ise Türklüğü temsil eder.
12	Türkmenistan	Asya	İslam	Ay ve yıldız motiflerine Türk halklarının kullandığı bayraklarda sıklıkla rastlanılmaktadır.
13	Tunus	Afrika	İslam	Bayrakta kullanılan hilâl ve yıldız İslamiyet'in simgesidir.
Bayrağında Yıldız Bulunan Ülkeler				
14	Aruba	Güney Amerika	Hristiyan	Dört köşeli beyaz renk ile sınırlandırılmış kırmızı bir yıldız bulunur. Mavi Aruba'yı çevreleyen denizi; sarı bereketi, adanın geçmişini, altın kaynaklarını ve sanayisini simgeler. Kırmızı, aloe verayı ve petrolü temsil edip aşk içindir. Beyaz adaleti, düzeni ve özgürlüğü, Aruba halkının kalplerin saflığını ve bembeyaz kumsalları temsil etmektedir.
15	Burkina Faso	Afrika	İslam	Sarı renkli beş köşeli yıldız demokratik halk devrimini ifade eder.
16	Burundi	Afrika	Hristiyan	Üç adet altı köşeli yıldız ülkenin sloganı olan Birlik, Çalışma, İlerleme üçlemesini ve ülkede yaşayan üç etnik grubu (Hutu, Tutsi ve Tvalar) temsil eder.

17	Capa Verde	Afrika	Hristiyan	10 yıldız ada ülkesini oluşturan on adayı simgeler. Yıldızların daire şeklinde olması ulusu ve ulusun birliğini ifade eder.
18	Central African	Afrika	Hristiyan	Yıldız, gelecekteki ilerleme için bir rehber ve birlik amblemidir
19	Cibuti	Afrika	İslam	Üçgene rengini veren beyaz barışı; kırmızı beş köşeli yıldız ülkenin beş bölgesinin birliğini simgeler.
20	Çin	Asya	Taoizm	Kırmızı, Çin Komünist Devrimi'ni simgeler. Beş yıldız ve birbirleriyle olan ilişkileri, büyük yıldızla Çin Komünist Partisini (ÇKP) dört küçük yıldızda Çin halkının dört sosyal sınıfının birliğini simgeler.
21	Etiyopya	Afrika	İslam %40 Hristiyan %40	Mavi daire içerisinde beş köşeli yıldızdan ve ışıktan oluşan Etiyopya arması yer alır. Sömürge yönetiminden bağımsızlık elde ettikten sonra Afrika'da yeni kurulan ülkeler, Etiyopya'nın yabancı işgaline karşı direnişine saygı duruşu olarak bu üç rengi benimsemiştir.
22	Federated Mikronezya	Okyanusya	Hristiyan	Bayrak açık mavi zemin üzerinde dört adet beyaz renkli beş köşeli yıldızdan oluşur. Açık mavi renk adayı çevreleyen Pasifik Okyanusu'nu, özgürlüğü, ülkeye bağlılığı; dört adet yıldız ise federal yapıyı oluşturan dört ada eyaletini temsil eder.
23	Gana	Afrika	Hristiyan	Bayrağın ortasındaki yıldız ile de Afrika'nın özgür olmak istediğini ve sömürgecilığe karşı geldiği ifade edilmektedir.
24	Gine Bissau	Afrika	%45 İslam %50 Yerel İnançlar	Siyah renkteki beş köşeli yıldız Afrika'nın ve siyah insanların haysiyetini, özgürlüğünü ve barışını simgeler.
25	Grenada	Kuzey Amerika	Hristiyan	Yedi sarı beş köşeli yıldız bulunur. Bayrağın gönder kısmında bulunan üçgenin içerisinde küçük Hindistan cevizi sembolü vardır. Bayrak üzerinde bulunan yıldızların her biri ülkedeki yönetim bölgelerini temsil etmektedir.
26	Güney Sudan	Afrika	%60 Hristiyan %33 Animizm	Bayrağın sol üst kısmında yer alan sarı yıldız, ülkenin bağımsızlığını simgeler.
27	Honduras	Kuzey Amerika	Hristiyan	O. Amerika ülkelerinin Federasyon çatısı altında birleşme isteğini bayrağına koyduğu, her biri eski Orta Amerika Konfederasyonu üyesi ülkeleri temsil eden yıldızlardan ortada

				konumlandırılan bizzat kıtanın da ortasında bulunması dolayısıyla da Honduras'ı ifade etmektedir.
28	Kamerun	Afrika	Hristiyan	Parti renkleri (yeşil, sarı ve kırmızı), II. Dünya Savaşı'ndan sonra Afrikalıların özyönetim mücadelesini simgeler. Britanya Kamerun'un bir kısmının ülkeye katılması üzere bayrağın yeşil şeridine iki sarı yıldız eklenmiştir. Yeşil, güneyin bitki örtüsünü; sarı kuzeyin savanlarını; kırmızı, kuzey ile güney arasındaki bağlantıyı ve ulusal egemenliği simgeler.
29	Kongo	Afrika	Hristiyan	Sarı renkli beş köşeli yıldız ülkenin birliğini; diyagonal şerit ise geleceğini sembolize eder.
30	Kosova	Avrupa	İslam	6 yıldız ve onun altında Kosova haritası bulunur. Altı yıldız ülkede Türkler de dâhil olmak üzere yaşayan altı etnik grubu temsil eder.
31	Küba	Kuzey Amerika	Ateist (%26) Katolik Hristiyan (%58)	Beş köşeli yıldız bağımsızlığı, egemenliği ve özgürlüğü temsil eder.
32	Liberya	Afrika	%40 yerel dinler, %35 Hristiyan	Sol üst köşede bulunan beyaz yıldız kölelerin yeniden kazandıkları bağımsızlığı sembolize ederken, mavi zemin ise siyahî Afrikalıların ana vatanını, dolayısıyla siyahî Afrika kıtasının ilk bağımsız olan ülkesini temsil etmektedir.
33	Myanmar	Asya	İslam	Myanmar bayrağı sarı, yeşil, kırmızı ve ortada beyaz beş köşeli yıldız olarak değiştirilmiştir. Şeritlerdeki üç renk dayanışma, barış ve huzur, cesaret ve kararlılık sembolize etmektedir.
34	Nauru	Okyanusya	Hristiyan	12 köşeli yıldız bulunur. Bayrağın zeminini oluşturan mavi renk ada ülkesini çevreleyen Pasifik Okyanusu'nu; yatay sarı şerit ise Ekvator çizgisini; Sarı şerite köşelerinden bir tanesinin değdiği beyaz yıldız ülkeyi ve ülkenin Ekvator çizgisine göre bulunduğu konumu; 12 köşe ise geçmişte ada ülkesini oluşturan 12 kabileyi; yıldız rengini veren beyaz, kalsiyum fosfatı simgeler.
35	Nepal	Asya	Hindu	Kırmızı, savaştaki zaferlerini; mavi barışı simgeler. Bayrağında hem güneş hem de Ay vardır.

36	Panama	Kuzey Amerika	Hristiyan	Yıldızlar ülkede var olan iki siyasi partiyi temsil eder.
37	Papua Yeni Gine	Okyanusya	Hristiyan	5 yıldız takımyıldızları olan Alfa, Beta, Gama, Delta ve diğerleri kadar parlak olmayan Epsilon yıldızlarını simgeler.
38	Saint Kitts and Nevis	Kuzey Amerika	Hristiyan	Yeşil: ülkenin tarım ve verimliliğini; Kırmızı: Köleliği ve sömürgeciliği sona erdirmek için mücadele sonucu kazanılan bağımsızlığı; Sarı: Kalıcı bir güneş ışığını, istikrarlı büyümeyi; Siyah: Afrika mirasını; Beyaz yıldızlar: Ümidi ve özgürlüğü ya da Saint Kitts ve Nevis'i simgeler.
39	Sao Tome ve Principe adaları	Afrika	Hristiyan	Kırmızı ikizkenar üçgen bulunur. İki adet siyah beş köşeli yıldız vardır. Pan-Afrika renklerinden esinlenerek oluşturulan bayrakta bulunan yeşil renk ülkenin bitki örtüsünü ve tarımını; sarı kakao ekimini; kırmızı ülkenin bağımsızlığı için akan kanı simgeler. São Tomé ve Príncipe adalarından oluşan Cumhuriyet ülkesinin bu durumu, bayrakta bulunan ve her biri bir adayı temsil eden iki yıldız ile ifade edilmiştir.
40	Senegal	Afrika	İslam	Yeşil renkli beş köşeli yıldız özgürlüğün simgesidir.
41	Solomon	Okyanusya	Hristiyan	Bayraktaki üçgenlerin zemini mavi ve yeşil renklerden oluşur. Beyaz 5 adet 5 köşeli vardır. 5 yıldız adanın beş bölgesini; mavi adayı çevreleyen denizi; sarı Güneş'i; yeşil adanın doğal zenginlikleri temsil eder.
42	Somali	Afrika	%100 İslam (Şafi)	Bir etnik bayrak olan bayrağın ortasındaki beş köşeli "Birlik Yıldızı" Cibuti, Etiyopya'daki Ogaden bölgesi, Kenya'daki Kuzeydoğu ili ve eski İtalya Somalisi ile İngiliz Somalisi bölgelerinde bulunan Somalilileri temsil eder. Bayraktaki mavi renk Birleşmiş Milletler bayrağından alınmıştır.
43	Suriye	Asya	İslam	Suriye bayrağı dört renkten oluşur: kırmızı, beyaz ve siyah, her biri beş köşeli iki yeşil yıldız var.
44	Slovenya	Avrupa	Hristiyan	Üç yıldız gökyüzünü; beyaz, mavi ve kırmızı renkler ise Panslavizm renkleri'ni simgeler.
45	Şili	Güney Amerika	Hristiyan	Beyaz yıldız onur ve ilerlemeyi ve Şili'nin federal organize bir devlet olmayıp merkezî bir devlet olduğunun simgeler.
46	Timor Leste	Asya	Hristiyan	Beyaz yıldız, geleceğe dair umudu simgeler.
47	Togo	Afrika	Hristiyan	Yıldız sadakati temsil eder.

48	Venezuela	Güney Amerika	Hristiyan	Sekiz yıldızın yedisi ülkenin bağımsızlığı için mücadele veren yedi ili; sekizinci yıldız Simón Bolívar'ın 1817 yılındaki kararnamesinde işaret ettiği ve Guyana'nın bağımsızlığının anısına konulmasını istediği yıldızı temsil eder.
49	Vietnam	Asya	Ateizm	Kırmızı üzerinde yer alan 5 yıldız, sosyalizmdeki işçiler, köylüler, askerler, aydınlar ile birlikte çalışan gençlerin birliğini yansıtır.
50	Ürdün	Asya	İslam	Yedi köşeli yıldız bulunur. Bu yıldız, Kuran'daki ilk sure olan ve 7 ayetten oluşan Fatiha Suresi'ni ve ikincisi ise Arap halkının birliği için umudu temsil eder.

2024 Paris Olimpiyatlarına katılan ülkeler arasında bayrağında ay-yıldız veya hilal bulunan ülkelerin 21'i Afrika; 15'i Asya; 8'i Amerika; 4'ü Okyanusya; 2'si Avrupa kıtasındadır. Bu ülkelerin 20'si Müslüman; 23'ü Hristiyan; biri Tao (Çin); biri Budist (Singapur); biri Hindu (Nepal); biri Ateist (Vietnam) inançlarına sahiptir. Somali'nin %100'ü Müslüman olup İslam'ın Şafii mezhebine mensuptur. Libya ve Gine Bissau'da yerel inanışlar hâkim unsurdur. Ama bu ülkelerden Liberya'da ikincil en yüksek oran Hristiyanlıkta iken Gine'de Müslümanlık egemendir. Etiyopya'da ise %40 Müslüman, %40 Hristiyan'dır.

13 ülkenin bayrağında hem ay/hilal hem yıldız bulunmaktadır. Özellikle Azerbaycan, Cezayir, Libya, Malezya, Pakistan ve Tunus bayraklarında ki ay yıldız Türk bayrağına yakındır. Tunus ise Türk bayrağının renkleri gibi yalnızca kırmızı-beyazdan oluşmaktadır. 13 ülkenin 5'i Türk ulusları olup Cezayir, Libya, Tunus gibi ülkelerin bayraklarındaki sembollerin Osmanlı Devleti'nden ayrılmış olsalar da bayraklarında bu sembolleri seçmelerinde tarihsel kültürel bağlarının etkisinin olduğunu söylemek mümkündür.

Türk bayrağına benzeyen ülkelerin bayrakları Şekil 6'da gösterilmektedir.

Şekil 6:2024 Paris Olimpiyatları'nda Bayrağında Ay/Hilal-Yıldız Bulunan Ülkeler

Bayrağında sadece yıldız bulunan ülkeler Şekil 7'de gösterilmiştir.

Şekil 7: 2024 Paris Olimpiyatları'nda Bayrağında Yıldız Bulunan Ülkeler

37 ülkenin bayrağında yalnız yıldız sembolü bulunmaktadır. Burkino Faso'da beş köşeli yıldız demokratik halk devrimini; Burundi'de yıldızlar ülkenin sloganı olan Birlik, Çalışma, İlerleme üçlemesini ve ülkede yaşayan üç etnik grubu (Hutu, Tutsi ve T'valar); Çin'de büyük yıldız komünist partiyi; Gine Bissau'de siyahi insanları; Panama'da iki siyasi partiyi; birlik ve beraberliği, adaları; özgürlüğü; sömürgecilğe karşılığı; bağımsızlığı; takımyıldızlarını; ümidi; sadakati; geleceğe umudu temsil etmektedir.

2024 Paris Olimpiyatları yakın dönemde gerçekleştirilmiştir. Olimpiyatlara ilişkin alan yazında çok fazla araştırma bulunmamaktadır. Mevcut çalışmalar ise olimpiyatların tarihi, olimpiyatların ülkelere ekonomik, sosyal, kültürel ve turizm açısından katkıları ele alınmıştır. Olimpiyatlarda ülke tanıtımlarının yapılarak eğitim ve kültürel açılardan alışverişlerin yapıldığına

ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Bu nedenle alan yazında gerçekleştirilen çalışmalarla bu araştırmanın benzerliği yoktur. 2024 Paris Olimpiyatlarına katılan ülkelerin bayraklarındaki dini semboller adlı bu araştırma alan yazında ilitir. Bu nedenle özgün bir çalışmadır.

Sonuç

Bu çalışmada, 2024 Paris Olimpiyatları'na katılan ülkelerin bayraklarında yer alan dinî semboller sayısal olarak tanımlanmış; ancak bu veriler, sadece bir “kaç ülke, hangi sembol” sorusunun ötesinde, ulus-devlet inşası, kolektif kimlik ve sosyo-politik temsil boyutlarıyla ele alınmıştır. Bayraklar, bir taraftan ulusal egemenliğin resmi göstergesi iken, diğer taraftan toplumların kolektif bilinç ve toplumsal değerler düzeyinde “kendini ifade” araçlarıdır.

George Herbert Mead'in sembolik etkileşimciliğe ilişkin vurguladığı gibi, semboller birey ve toplum arasındaki arayüzü oluşturur; birey, bayrağı “öteki”nin gözünden algılayarak kendi “ben”liğini yeniden üretir (Mead, 1934). Bu perspektiften bakıldığında, bayraklardaki Haç, Hilal, Davud Yıldızı gibi dinî motifler, yalnızca geçmişin mirasını “anımsatan” imgeler değildir; aynı zamanda güncel kültürel aidiyet, siyasi meşruiyet ve uluslararası görünürlük için sürekli yeniden sahnelenen işaretlerdir.

Hristiyanlık sembolleri olarak genellikle Haç ve Taç; İslamiyet sembolü olarak Hilal, Cami, dini yazılar Yeşil renk; Yahudilik sembolü olarak 6 köşeli yıldız kullanılmıştır. Bhutan Budizm için portakal şeklinde üçgen; Hindistan'da çakra kullanılmıştır.

Bir ülkenin bayrağında Yahudi; 31 ülkenin bayrağında Hristiyan; 23 ülkenin bayrağında İslami inanç sistemlerine özgü semboller kullanılmıştır. Hristiyan ülkelerin üçünde (Avusturya, Marshall adaları, Papua Yeni Gine), Müslüman ülkelerin birinde (Yemen) bayraklarında dini sembol kullanmamıştır.

ABD merkezli düşünce kuruluşu olan Pew Research Center (PEW)'e göre bayraklarında dinsel figür barındıran 31 ülke bulunmakta iken bu çalışmanın verilerine göre Bermuda, Cook Islands ve Ermenistan eklenmiştir. Bermuda ve Cook Islands'ta Haç sembolü mevcuttur. Ermenistan'da bayrağındaki kırmızı renk Hristiyanlığın korunması anlamına gelmektedir.

34 ülkenin 23'ünde Haç; 4'ünde Taç; 10'unda yıldız; 10'unda arma bulunmaktadır. Bu armalar içinde taç, gemi, kalkan, mızrak, sopa, ağaç dalları, zeytin dalı, kule, tepe, çivi (Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesine gönderme) gibi semboller bulunmaktadır. Armalarda yer alan hayvanlar ise güvercin, kartal, çift başlı kartal, aslan, kuş, papağan, ejderha, yaban öküzü, domuz, inek, at yer

almaktadır. 34 ülkenin üçünde (Papua Yeni Gine, Marshall adaları, Avusturya) Taç, Haç gibi belirgin dini sembol yoktur.

34 ülkenin 25'i bayraklarında kırmızı renk kullanmıştır. Kırmızı kanı (din uğruna dökülen) çağrıştırmaktadır.

Müslüman ülkeler bayraklarında sembol olarak Hilal, ay, yıldız, 5 köşeli yıldız, İslam'ın 5 şartı, minare, dini yazılar (Allahu Ekber-Kelime-i tevhid gibi), yeşil üçgen kullanmışlardır. 24 ülkenin 16'sı bayraklarında yeşil renk kullanmıştır. İslam'da yeşil renk, cennet rengi olarak kabul edilmektedir.

Azerbaycan, Cezayir, Malezya, Komorlar, Moritonya, Libya, Türkmenistan, Özbekistan, Pakistan, Türkiye ve Tunus bayraklarında İslamiyet için önemli ay ve yıldız sembolleri yer almaktadır. Müslüman ülkelerde aslan, kılıç/bıçak, el, şemsiye figürleri de kullanılmıştır. Yahudilik ise yalnızca İsrail'in bayrağında Davud'un mührü şeklinde 6 köşeli yıldızda bulunmaktadır.

Budist (Moğolistan, Japonya (aynı zamanda Şintoizm), Sri Lanka, Kamboçya, Bhutan); ve Hindu (Hindistan-Nepal) inanışı 7 bayrağa yansımıştır. Sri Lanka bayrağında hem İslami hem Budist motiflere yer verilmiştir. Bayraktaki burun ise zekâyı simgelemektedir. Bu ülkelerin hepsi Asya kıtasında yer almaktadır. Diğer inanışlar başlığı altında Vietnam (%82); Güney Kore (%56); Kuzey Kore (%13); Küba (%26); Uruguay (%41) oranında ateisttir. Çin'de, Taoizm; Kuzey Kore'de, Çedonist, Şamanist; Vietnam'da Taoizm, Konfüçyanizm inanışları mevcuttur.

Bayrağında güneş sembolü olan 13 ülke bulunmaktadır. Bu ülkelerin 6'sı Asya kıtasında olup 3'ü Müslüman; 8'i Hristiyan'dır. Güneş Ruanda'da birliği, şeffaflığı, cehalete karşı savaşı; Laos'ta komünizmi; Nambia'da yaşam ve yaşam enerjisini; Makedonya'da aydınlık geleceği; Arjantin'de umutları, refahı, ilerlemeyi temsil eder.

13 ülkenin bayrağında hem ay/hilal hem yıldız mevcuttur. Azerbaycan, Cezayir, Libya, Malezya ve Pakistan bayraklarında ki ay yıldız Türk bayrağına yakındır. Tunus bayrağı Türk bayrağının renkleri gibi yalnızca kırmızı-beyazdan oluşmaktadır. Türk bayrağına en çok benzeyen bayrak Tunus'a aittir. 13 ülkenin 5'i Türk ulusları olup Cezayir, Libya, Tunus gibi ülkelerin bayraklarındaki sembollerin Osmanlı Devleti'nden ayrılmış olsalar da bayraklarında bu sembolleri seçmelerinde tarihsel kültürel bağlarının etkisinin olduğu düşünülmektedir.

37 ülkenin bayrağında yalnız yıldız sembolü bulunmaktadır. Burkino Faso'da beş köşeli yıldız demokratik halk devrimini; Burundi'de yıldızlar ülkenin sloganı olan Birlik, Çalışma, İlerleme üçlemesini ve ülkede yaşayan üç etnik grubu (Hutu, Tutsi ve Tvalar); Çin'de büyük yıldız

komünist partiyi; Gine Bissau’de siyahi insanları; Panama’da iki siyasi partiyi; birlik ve beraberliği, adaları; özgürlüğü; sömürgecilğe karşılığı; bağımsızlığı; takımyıldızlarını; ümidi; sadakati; geleceğe umudu simgelemektedir.

Hristiyanlık sembollerinin (Haç, Taç, arma içi kutsal figürler) ağırlıklı olarak Avrupa ve İngiliz Milletler Topluluğu bayraklarında yer alması, bu coğrafyaların tarihsel olarak kilise-devlet ilişkileri ve misyonerlik mirası üzerinden inşa edilen kolektif hafızasına işaret eder.

İslami motiflerin (Hilal, yıldız, kelime-i tevhid) Müslüman çoğunluklu ülkelerin bayraklarında sistematik biçimde kullanılması, dinî kimlik-politika ilişkisinin günümüzde de siyasi sembolleşme düzeyine yansımakta olduğunu gösterir.

Yahudi kimliğinin yalnızca İsrail bayrağında Davud Yıldızı ile temsil edilmesi, bir yandan etnik-devlet modelinin sembolik tekilliğini, öte yandan diasporanın bayrak dünyasında görünür kılınmayışını ortaya koyar.

Azınlık dinî motifleri (Budizm, Hinduizm, Şintoizm) yalnızca Asya kıtasındaki birkaç bayrakta sınırlı biçimde yer alarak, bu sembollerin küresel arenada “ulus-devlet” düzeyine kadar yükseltilme imkânının sınırlı olduğunu göstermektedir.

Bu dinî sembolik tercihler, ulusların içsel normatif düzen ile uluslararası imgeler arasında nasıl bir denge kurduklarını da yansıtır. Örneğin Ortadoğu’da Hilal–yıldız kullanımı, hem İslami kimliğin iç siyasetteki meşruiyet aracı hem de Batı kamuoyuna yönelik “birlik” ve “istikrar” mesajı görevini üstlenir. Aynı şekilde Avrupa’daki Haçlı bayraklar, Hristiyanlıkla evrensel değerlere (insan hakları, demokrasi) ilişki kurma stratejisinin de bir sembolü olarak okunabilir.

Sonuç olarak, bayraklar yalnızca geçmişin “anı dolu” sembolik koleksiyonları değil; toplumsal etkileşimin, kimlik arayışının ve ulus-devletlerin sürekli yeniden üretim dinamiklerinin merkezi kuram nesneleridir. Dinî motifler üzerinden sürdürülen bu üretim, toplumsal bütünleşme ve uluslararası tanınma arasında kritik bir ara yüz işlevi görmektedir.

Bu araştırmanın alan yazına katkısı, olimpiyat bayraklarını salt bir spor etkinliği metni olmaktan çıkarp, dinî sembollerin sosyal kurucu işlevini ve güncel ideolojik kullanım alanlarını görünür kılmasındadır. Bu noktada gelecek çalışmalar için öneriler şunlardır:

Bayrak tasarım süreçlerinde devlet aktörleriyle derinlemesine görüşmeler yapılarak, hangi iç ve dış politik hedeflerin sembolik kodlamaya yansıdığı araştırılabilir.

Kamuoyu algı araştırmalarıyla halkın bayraktaki dinî sembolleri nasıl yorumladığı, bu sembollerin algılanan ulusal aidiyet ve manevî bağlılık düzeyine etkisi ölçülebilir.

Bayraklarda yer almayan dinî motiflerin (örneğin Budist ve Hindu sembolleri) alternatif kamusal mecralarda (logo, festival, spor takımı armaları) nasıl kodlandığı incelenebilir.

206 ülkenin bayraklarında yer alan sembollere ilişkin kapsamlı araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Ülkelerin bayraklarında kullanılan renklerin anlamlarına ilişkin araştırma yapılabilir.

Kaynakça

- Bengtson Herrman. *Die olympischen Spiele in der Antike*. Zürich, München: Artemis, 1983.
- Benton, William. *Symbol*, Encyclopedia Britannica (I-XXIII), Cihago-London, XXI/701, 1965.
- Benton, William. *Symbols and society*. Humanities Press, 1965.
- Bevan, E. (1962). *Symbolism and belief*, "Symbol" maddesi; London-Glasgow.
- Bridger, David. *The New Jewish Encyclopedia*, New York, 1976.
- Bohus John. *Sportgeschichte: Gesellschaft und sport von Mykene bis heute*. München, Wien, Zürich: BLV, 1986.
- Büyükoztürk, Şener., Çakmak, Ebru., Akgün vd., *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012.
- Christensen, Lary, Johnson, Burke ve Turner Lisa. *Araştırma yöntemleri: desen ve analiz*. (Ahmet Aypay Çev.). 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, 2015.
- Çam, Nusret. "Türk ve İslâm sanatlarında Altı Kollu Yıldız (Mührü Süleyman)", *S.Ü. Selçuklu Araştırmalar Dergisi*, (1993). S.Ü. Basımevi, Konya.
- Durmuş, İsmail. "Remiz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: DİA), 34/556-558. (2007).
- Gutmann, Joseph. *Magen David*, The Encyclopedia of Religion (I-XVI), Editör: Mircea Eliade, New York, (1987). IX/78.
- Hinnells, John. *The Penguin dictionary of religions*, İngiltere, 1962.
- Julian, Morgenstern. (I-XVII), "Jerusalem," XI/1368-1370, "Menorah" maddesi. (1982).
- Kimpel, Ben. *The symbols of religious faith*, New York, 1954.
- Liungman, Carl. *Dictionary of symbols*, Oxford, 1991
- Mead, G. Herber. *Mind, self, and society*. University of Chicago Press, 1934.
- Patton, Mizhail. *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage, 2002.
- Polat, Sait. Din dili açısından dinî semboller bize ne söyler, *Batman Akademi Dergisi*, Volume/Cilt 6, Issue/Sayı 2, (2022). 227-242.
- Robson, Colin. *Bilimsel araştırma yöntemleri: gerçek dünya araştırması*. (Çev. Şakir Çankır/Nihan Demirkasımoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık, 2015.

- Schimmel, Annemarie. Din dilinde dinî sembollerin üstlendikleri fonksiyonlar nelerdir?, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3/3(1954).
- Schimmel, Annemarie. Dinde sembolün fonksiyonu nedir?, A.Ü. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: III, Say : 3-4, (1954).
- Underhill, Evelyn. *Worship*. Harper&Brothers. Usage: Public Domain Mark, 1937.
- Yıldırım, Ali. ve Şimşek, Hasan. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.
- Yıldıran, İbrahim. Antikiteden moderniteye olimpiyat oyunları: İdealler ve gerçekler, *Hece (Batı medeniyeti Özel Sayısı)*, 18 (210-212): 555-570, (2014).
- Wacker Christian. *Olympia*. Ein kultur historischer Rundgang. München: Leisure, 2004.
- Wieman, Henry. *Symbol and symbolism*, An Encyclopedia of Religion, Editör: Vergilius Ferm, New Jersey, 1959.